

Ερμούπολη, Μάϊος 2005

ΑΝΤΙΑΙΡΕΤΙΚΟ ΦΥΛΛΑΔΙΟ 14 ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΥΡΟΒΑΣΙΑΣ

Η πυροβασία ή ακαΐα (το να μην καίγεται δηλαδή κάποιος εκτεθειμένος σε υψηλή θερμοκρασία) εξασκείται και σήμερα σε ορισμένα νησιά του Ειρηνικού ωκεανού, καθώς και στην Άπω Ανατολή, στα πλαίσια θρησκευτικών τελετών και με την επίκληση υπερφυσικών δυνάμεων από τους πυροβάτες.

Το φαινόμενο της ακαΐας στον ελληνικό χώρο ταυτίζεται με το γνωστό λαϊκό έθιμο των αναστεναρίων, που κυρίως ετελείτο, μέχρι πριν την ανταλλαγή των πληθυσμών του 1923, σε διάφορα χωριά της ΒΑ Θράκης, προς τιμήν του αγίου Κωνσταντίνου, σήμερα δε τελείται περισσότερο στα χωριά: Μελίκη Βέροιας, Λαγκαδά, Μακρολεύκη Δράμας και Αγία Ελένη Σερρών. Εκεί πανηγυρίζουν για να εορτάσουν την ανάμνηση της διάσωσης των εικόνων των αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης από πυρκαγιά, που ξέσπασε το 1250 στον φερώνυμο ναό τους, στο Λαγκαδά. Η πυροβασία αποτελεί το αποκορύφωμα του πανηγυριού.

Αν και η Εκκλησία πολλές φορές έχει τονίσει την αντίθεσή της στις ενέργειές τους, δεισιδαίμονες κάτοικοι των περιοχών καταλαμβάνονται ξαφνικά, όπως λένε οι ίδιοι, από το πνεύμα των αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, τους "πιάνει ο άγιος" ή τους "καλεί η εικόνα" που κρατάνε, και σε κατάσταση έκστασης πατάνε πάνω στα αναμμένα κάρβουνα, χωρίς να καίγονται τα πόδια τους και χωρίς να δημιουργούνται εγκαύματα.

Η λατρεία αρχίζει την νύχτα της παραμονής της 21ης Μαΐου με μανιώδεις χορούς των θιασωτών αρχικά γύρω από αναμμένη φωτιά και έπειτα πάνω στη φωτιά με συνοδεία αυλού, τυμπάνου, ασκαύλου και λύρας, ρυθμικά και ολοένα πιο έντονα, ενώ εκφέρουν άναρθρα επιφωνήματα. Ακολουθεί έξοδος δρομέα, που περιέρχεται όλο το χωριό, και επάνοδος στην πυρά, εξακολούθηση του χορού και εξόρμηση προς τα γειτονικά χωριά, τελετουργία σφαγής ταύρου και μοίρασμα κρεάτων στο χωριό. Κατά τη διάρκεια δε των νυκτερινών αυτών τελετών δεν λείπουν και οι γενετήσιες μείξεις.

Για το θέμα αυτό, και το ενδιαφέρον που παρουσιάζει, έχουν μιλήσει και γράψει θεολόγοι, ψυχολόγοι, γιατροί, φυσικοί επιστήμονες, αλλά και μέντιουμ, διότι πολλά από τα δρώμενά του είναι απaráλλακτα με εκείνα που συμβαίνουν σε πνευματιστικές συνεδριάσεις.

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Το φαινόμενο της ακαΐας αποδίδεται από τους παραψυχολόγους στην έντονη ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία του πυροβάτη απ' όλο του το σώμα και κυρίως από τα πόδια, η οποία τον περιβάλλει σαν μονωτική ασπίδα. Η ακτινοβολία αυτή, ή "αύρα", προετοιμάζεται με αυτοσυγκέντρωση και υποβολή από τους αναστενάρηδες, που τους οδηγεί σιγά σιγά στην αισθητηριακή απάθεια. Για την

Εκκλησία παραμένει μαγική συνήθεια και όχι φυσικά θεία επέμβαση.

Δεν πρέπει να παραλείψουμε να εκθέσουμε και τη σύγχρονη εξήγηση για τα αναστενάρια των φυσικών του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνιας. Σύμφωνα με αυτήν την ερμηνεία τα κάρβουνα, που χρησιμοποιούνται για την πυροβασία, έχουν μεν θερμότητα 1.500 βαθμών Φαρενάϊτ, αλλά είναι κακοί αγωγοί της θερμότητας. Παρομοιάζουν το φαινόμενο αυτό με εκείνο του γλυκίσματος, που ψήνεται στο φούρνο. «Μέσα στο φούρνο το γλύκισμα, το ταψί και ο αέρας έχουν την ίδια θερμοκρασιά των 350 βαθμών Φαρενάϊτ. Ο ψήστης, όμως, μπορεί να ακουμπήσει το γυμνό του χέρι μόνο στο γλύκισμα για να δει αν έχει ψηθεί, αλλά δεν μπορεί να ακουμπήσει το ταψί για χρόνο μεγαλύτερο του ενός δευτερολέπτου χωρίς να καεί» («Χριστιανισμός και Θρησκευματα», ΟΕΔΒ, Β' Λυκείου, σελ. 284).

Στη φυσική εξήγηση, ακόμη, της ακαΐας μπορεί να συμβάλει το φαινόμενο του Leyden-Frost. Σύμφωνα μ' αυτό, αν τοποθετήσουμε σταγόνα νερού πάνω σε πυρακτωμένη μεταλλική επιφάνεια, πχ. στο μάτι ηλεκτρικής κουζίνας, θα διαπιστώσουμε πως η σταγόνα ούτε θα βράσει, ούτε θα εξατμισθεί, αλλά θα αιωρείται και θα κινείται χωρίς να αγγίζει το πυρακτωμένο μέταλλο, χάρις σε ένα στρώμα ατμού, που σχηματίζει η θερμότητα που εκλύεται. Όταν η θερμότητα ελαττωθεί σε σημείο που να μην σχηματίζει στρώμα ατμού, τότε η σταγόνα αγγίζει το μέταλλο και βράζει. Ο Daniel Mannich αναφέρει την περίπτωση του Julian Sabert, ο οποίος εισερχόμενος σε θερμαινόμενο φούρνο γυμνός, κρατώντας ένα κομμάτι ωμού κρέατος, δεν πάθαινε ο ίδιος τίποτε, λόγω της άφθονης επίδρωσής του, ενώ το κρέας ψηνόταν.

Τα γεγονότα ότι: α) σε καταστάσεις ομαδικής υστερίας, όπως είναι και τα αναστενάρια, έχει παρατηρηθεί ψυχιατρικά, σε αρκετές περιπτώσεις, πρόσκαιρη λειτουργική αναλγησία με απώλεια του πόνου, β) είναι αδύνατη η πυροστασία (ακινησία μέσα στη φωτιά), γ) οι αναστενάρηδες εισέρχονται και εξέρχονται γρήγορα (ταχυποδία) από τη φωτιά και δ) έχουν σκληρά πέλματα, μας δίνουν αφορμές για μια περαιτέρω βιολογική και ψυχολογική έρευνα του φαινομένου, πέρα από τη μεταφυσική προσέγγισή του ("Ο Άλλος Κόσμος, Στα `Αδυτα της Παραψυχολογίας", Θωμά Λαλαπάνου, εκδ. Μακρή, σελ. 133-135).

Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΑΣΤΕΝΑΡΙΑ

Όπου τα φαινόμενα αυτά απαντώνται, έχουν σχέση με ειδωλολατρία ιθαγενών. Γι' αυτούς η πυροβασία είναι πρόκληση επίδειξης πνευματικής αξίας και αναπόσπαστο μέρος μνήσεως στο υπερφυσικό. Το γεγονός πιστοποιείται από τις έρευνες του καθηγητή της Βιβλικής Ιστορίας του Πανεπιστημίου της Νότιας Καλιφόρνιας στο Λος Άντζελες, Dr. Tohn G. Hill, για τρεις συνεχείς εποχές, στους πυροβάτες της Tahiti και των παραπλησίων νησιών. Ο ίδιος παρατηρεί: "Πρίν η πυροβασία αρχίσει, επικλήσεις γίνονται προς την "Nahime", την "Θεά των Ουρανών" ("Κόσμος εν Κόσμω", Αρ. Σ. Παπασταύρου, εκδ. Μακρή, 1959, σελ. 129, 130, 131).

Οι μύστες της περίεργης αυτής οργιαστικής λατρείας, που καλούνται αναστενάρηδες ή νεστενάρηδες και αναστενάρες ή νεστενάρες, άνδρες και

γυναίκες, εκκλησιάζονται συνήθως μόνο την ημέρα των Φώτων, αν και λογίζονται ως ορθόδοξοι χριστιανοί, ενώ έχουν δικό τους αυτοκέφαλο θρησκευτικά σύνδεσμο και ιδιαίτερες κωδωνοφόρες εικόνες των αγίων, που τους παριστάνουν να χορεύουν. Τη λατρεία τους τελούν σε ιδιωτικά ιερά, τα "κονάκια", ή στα "Αγιάσματα", στο δάσος. Η ομάδα έχει δώδεκα μέλη με έναν ιεράρχη, τον Αρχιαναστενάρη, που εκτελεί και χρέη εξορκιστή, θεραπευτή, βροχοποιού και μάντη. Είναι και εξομολόγος στους μελλόνυμφους και τους ευλογεί. Τα δρώμενά τους τελούν για οκτώ ημέρες ή ορισμένοι και για όλο το μήνα Μάιο.

Βασικό πνευματιστικό στοιχείο παραμένει το γεγονός πως, όσοι παρακολουθούν τους οιστρόπληκτους, συχνά παθαίνουν εκστατικές κρίσεις και σύμφωνα με τον Χουρμουζιάδη (σε ελεύθερη απόδοση) "τρέμοντας και αφρίζοντας, αγριεύοντας το βλέμμα τους και καταλαμβανόμενοι από σπασμούς, λιποθυμούν.... Οι παρευρισκόμενοι κρατώντας λαμπάδα τους θυμιάζουν, ενώ μετά από λίγο, αναπηδώντας με ορμή, ασπάζονται την εικόνα του αγίου και πηδώντας και χορεύοντας με μανία τρέχουν έξαλλοι στα δάση, μέχρις ότου δια του χορού η έκσταση κατασιγάσει" («Ο Άλλος Κόσμος.....», σελ. 125, 126).

Οι ρίζες του εθίμου είναι ειδωλολατρικές. Αποτελεί συνονθύλευμα αρχαιοελληνικών, διονυσιακών, αιρετικών και χριστιανικών στοιχείων. Τα ειδωλολατρικά γεγονότα που το απαρτίζουν είναι η κατάποση ωμού κρέατος από την ομήγυρι, που συμβολίζει τις θυσίες τάυρων προς τιμήν του θεού Διονύσου, η χρήση οίνου και η εκστατική κατάσταση που πέφτουν οι οπαδοί του, η επιβλητική μουσική, που διεγείρει τις ενθουσιαστικές στιγμές του εγχειρήματος, και η πυροβασία, την οποία εκτελούν μιμούμενοι την αρχαία είσοδο στην φωτιά προς τιμήν της θεάς Αρτέμιδος. Τα προκαταρκτικά θυμίζουν θυσία τελετουργικής μαγείας προς το επικαλούμενον πνεύμα.

Ο Στράβωνας (12, 537) και ο νεοπλατωνικός Ιάμβλιχος βεβαιώνουν την απάθεια των ιερέων της Αρτέμιδας στην Περασιά της Καππαδοκίας, όταν βάδιζαν με γυμνά πόδια πάνω σε ανθρακιά. Επακόλουθο των διαμεσικών αυτών εκδηλώσεων των αναστεναρίων είναι οι μαντείες και η ένωση με τον ψευδο-Θεό. Τα δύο αυτά γνωρίσματα είναι κοινά με τον διονυσιακό μυστικισμό. Στη Θράκη, εξάλλου, που ήταν η κοιτίδα των Διονυσιακών μυστηρίων, κυριαρχούσε η πυροβασία.

Εκεί μεταφέρθηκαν οι Παυλικιανοί από τον Ιωάννη Τσιμισκή γιατί με τη συνεργασία των Αράβων προξενούσαν μεγάλες καταστροφές στο Βυζάντιο. Οι Παυλικιανοί, που είχαν ήδη παρμένο από το Ζωροαστρισμό και τους Πέρσες το έθιμο της πυροβασίας στις συνάξεις τους, συνάντησαν ανάλογες πρακτικές στη Θράκη, τις οποίες και διατήρησαν. Στις Βάκχες του Ευριπίδη (300-301) διασώζεται πως "οταν γαρ ο θεος ες το σωμ' ελθη πολυς, λεγειν το μελλον τους μεμνηοτας ποιει". Πυροβασίες γινόντουσαν ακόμη στους Δελφούς, στην Υάμπολη της Φωκίδας, στα Δαίδαλα της Βοιωτίας, στην Ταρσό της Κιλικίας, στην Καλυδωνία, στην Ιεράπολη της Συρίας, στα Καστάβαλα της Καππαδοκίας κλπ. ("Ο Άλλος Κόσμος..." όπου ανωτέρω, σελ. 117).

Οι αναστενάρηδες, πριν τολμήσουν το χορό της φωτιάς, ευλογούνται, αγιάζονται

και εξομολογούνται από τον αρχιεπίσκοπο της ομάδας και όχι από ορθόδοξο ιερέα. Η στάση τους δηλώνει ακόμη την συναίσθηση της "καθαρότητας" απέναντι στους άλλους, που είχαν και οι αιρετικοί Βογόμιλοι τον 10ο αιώνα. Οι αναστενάρηδες πιστεύουν πως η αιτία που δεν καίγονται είναι η μεγάλη τους πίστη, που επομένως εκτιμάται απ' τον Θεό, και ότι η κάθαρση και η λύτρωση επιτυγχάνεται μέσα από τις φαινομενικά χριστιανικές αυτές εκδηλώσεις.

Το να θεωρούν πάντως "θαύμα" την πυροβασία τους και ότι οι ίδιοι είναι οι εκλεκτοί του Θεού αποτελεί μέγιστη ουτοπία. Διότι, εκτός των άλλων, οι ιερές εικόνες ουδέποτε χρησιμοποιήθηκαν από τους αγίους και πατέρες της Εκκλησίας με τέτοιο ανόητο τρόπο. Οι εικόνες στον Ορθόδοξο χώρο προσκυνούνται τιμητικά και παιδαγωγούν εις Χριστόν. Συμβολίζουν μάλιστα τη νέα πραγματικότητα της Βασιλείας του Θεού, που εγκαινίασε η ενανθρώπιση του Χριστού.

Με τα πηδήματα στην πυρά εκφράζουν την προσπάθειά τους για την επαναβίωση των θρησκειών της γονιμότητας και των μυστηριακών ανατολικών θεοτήτων. Με τον ίδιο τρόπο και οι ειδωλολάτρες προγονοί τους λάτρευαν τη γη και προσπαθούσαν να προκαλέσουν με χορό και εκστασιασμούς την κάθοδο της βροχής απ' τον ουρανό, ώστε να γονιμοποιήσει τους καρπούς και να συμβάλει στην ευφορία της φύσης. Πρακτικά, έτσι, εξεβίαζαν το Θείο για να πετύχουν καλό κυνήγι και καλή σοδειά, μια σχέση που βασιζόταν στην αλληλοεξυπηρέτηση μέσω των θυσιών ("do ut des", δηλ. "δώσε μου τροφή για να σου κάνω θυσίες").

Άλλωστε, το πνεύμα του Κυρίου είναι πνεύμα πραότητας και ειρήνης, όχι ακαταστασίας και αγρίων φωνών, που ενίοτε εκβάλλουν οι εισερχόμενοι στα αναμμένα κάρβουνα. Η παραλογία του φαινομένου, που τελείται αφού σφαχτεί ένας τάυρος και ακολουθήσει όπως είπαμε ωμοφαγία, θυμίζει έντονα τις θυσίες τάυρων από τους ιερείς του Δία την εποχή των Αποστόλων, ιερά σφάγια που εξόργισαν ιδιαίτερα τον απ. Παύλο και τον Βαρνάβα, με αποτέλεσμα να ξεσχίσουν τα ρούχα τους διαμαρτυρούμενοι για την ειδωλολατρεία τους, και καλώντας τους να επιστρέψουν από τα μάταια αυτά πράγματα στη λατρεία του ζωντανού Θεού (Πράξεις 14, 13-15).

Οι ψευτοαγιαστικές αυτές εμπειρίες των αναστενάρηδων, που μπορούν για παραπλάνησουν τους μη ενημερωμένους και αφελείς συνανθρώπους μας, είναι καθαρά τελετές δαιμονοπληξίας, που απαντώνται συχνά σε συγκεντρώσεις διαμέσων. Το πνεύμα που τους καταλαμβάνει τους αναγκάζει επίμονα να προβούν σε παρόμοιες πράξεις. Ο καθηγητής Γεώργιος Μέγας, στον 19ο τόμο της λαογραφίας του, περιγράφει τα δαιμονιώδη ξεσπάσματα των ανδρών ή γυναικών, που σχίζουν τα ρούχα τους από θρησκευτική μανία, τρέχουν, πηδούν και χορεύουν ξυπόλητοι ή με τις κάλτσες στη φωτιά, ανακατώνουν με τα χέρια τα κάρβουνα, πέφτουν σε καταληψία, επιθυμούν στη διάρκεια των εκδηλώσεων να τους θυμιάζουν και αρρωσταίνουν επικίνδυνα ή πεθαίνουν αν δεν χορέψουν στη φωτιά, τη στιγμή που τους "πιάνει ο άγιος".

Οι πνευματιστές Β. Τσινούκας, Τανάγρας και Αριστ. Παπασταύρου -για να αρκεστούμε σε μερικούς γνωστούς- εντάσσουν στα βιβλία τους την Ακαΐα ή

Πυροβασία στα πνευματιστικά φαινόμενα. Άλλωστε και ο προαναφερθείς λαογράφος Γ. Μέγας στην ίδια μελέτη αναφέρει την μισοπεθαμένη όψη αυτών των ανθρώπων, που άκουγαν αλλά δεν απαντούσαν τίποτα, μέχρι να έλθει η στιγμή να ελευθερωθούν. Όταν δε ερχόντουσαν στον εαυτό τους, ήταν βουτηγμένοι στον ιδρώτα σαν από βαρεία δουλειά.

Ο καθηγητής Μ. Arnaudoff χαρακτηρίζει τα Αναστενάρια ως κατάλοιπα οργιαστικής λατρείας, που συνδέθηκε με ειδωλολάτρες λάτρες του Μ. Κωνσταντίνου, σε συνδυασμό με μαντικές και εκστατικές ιδιότητες. Κατ' αυτόν, συγκρίνονται με τους μάγους Σαμάνους, τους στροβιλιζόμενους Δερβίσηδες και τους μάγους θεραπευτές των πρωτογόνων φυλών.

Σύμφωνα με την Ορθόδοξη Θεολογία, η ένωση με το Θεό και η θαυματοποιία -που δεν είναι εκ των προτέρων κατασκευασμένα φαινόμενα σαν αυτά που αναλύουμε- είναι αποτέλεσμα της επενέργειας της Χάριτος του Θεού στους ταπεινούς και, με καθαρή καρδιά, φωτισμένους ή θεωμένους εκ πνεύματος Αγίου, άνδρες και γυναίκες της Εκκλησίας μας, και δεν είναι συνέπεια νεοεποχίτικων τεχνικών και διαδικασιών μετασχηματισμού του Σατανά.

Ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης κατατάσσει τα "βαστάματα των αγίων εικόνων" στο 13ο είδος μαντείας και μαγείας. Θεωρεί δαιμονισμένους όσους τρέχουν σαν τρελλοί, εδώ και εκεί, βαστώντας τις εικόνες του αγίου Γεωργίου, του αρχαγγέλου Μιχαήλ και άλλων αγίων στους ώμους τους, ανάμεσα σε βουνά και σε λαγκάδια, και κτυπούν τότε στο ένα μέρος και τότε στο άλλο με τις αγίες εικόνες, περιβρέχονται με τον ιδρώτα τους, τάχα απ' το βάρος των εικόνων, προμαντεύουν μερικά πράγματα και φανερώνουν εκείνα που ορισμένοι έχασαν. Πρόκειται λέει για παληές εθνικές και νεκρωμένες πλάνες. Το γιατί τώρα ο Θεός επιτρέπει τέτοια χρήση των εικόνων οφείλεται σε πολλούς λόγους:

α) για την απιστία των σύγχρονων χριστιανών στον Χριστό και τους αγίους, ένεκα της οποίας ο Θεός παραχωρεί να γίνονται αυτά

β) εξαιτίας της καταφρόνησης των εικόνων, που τις πλησιάζουν οι άνθρωποι αθεόφοβα και χωρίς ευλάβεια

γ) για την αδιαντροπιά του διαβόλου

(«Λόγος Ψυχωφελέστατος κατά των μαγικών ειδών», αγ. Νικοδήμου Αγιορείτου, Θεσσαλ., σελ. 59-61).

Όσον αφορά το τελευταίο γνωρίζουμε ότι ο Θεός έχει παραχωρήσει προσωρινά κάποιες εξουσίες στον σατανά και μέχρι τη Δευτέρα Παρουσία Του, για να μπορεί να αντιστρατεύεται στο θέλημά Του και να παρασέρνει με τη δύναμή του όσους, οικειοθελώς, τον ακολουθήσουν. Διότι η καλή πράξη έχει ηθική αξία μόνο εφόσον ο άνθρωπος, αν και έχει την ελευθερία να κάνει και την αντίθετή της κακή πράξη, δεν το επιθυμεί.

Το φαινόμενο της Πυροβασίας (ακαΐα - αναστενάρια)

Εμφανίσεις: 5997

Κύριο βοήθημα: Το βιβλίο «Πνευματισμός, Παραψυχολογία και Μαγεία στο φως του Χριστιανισμού», Μιχαήλ Γ. Χούλη, εκδόσεις ΦΩΤΟΔΟΤΕΣ, Αθήνα